

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนา การใช้หลักสูตรสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการสนับสนุน ส่งเสริม และการนิเทศติดตามผลของศึกษานิเทศก์อำเภอและผู้บริหารโรงเรียน ในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (2) ศึกษาของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในลักษณะต่างๆของครูผู้สอน (3) ศึกษาการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของปราชญ์ชาวบ้าน และ (4) ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการสนับสนุน ส่งเสริมและการนิเทศติดตามผลของศึกษานิเทศก์อำเภอและผู้บริหารโรงเรียนและการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูผู้สอนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 5 คน ครูผู้สอน จำนวน 64 คน ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ปราชญ์ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร จำนวน 20 คน ศึกษานิเทศก์อำเภอ ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานพัฒนางานวิชาการ จำนวน 5 คน ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่มีโรงเรียนร่วมพัฒนาสังกัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนและ ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์อำเภอ และปราชญ์ชาวบ้าน และจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ได้ข้อมูลครบคิดเป็นร้อยละ 100.00 ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง และจากแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และแจกแจงค่าความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม

ศึกษานิเทศก์อำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีประสบการณ์ในตำแหน่งศึกษานิเทศก์อำเภอประมาณ 11-15 ปีและ 16-20 ปี มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท เข้ารับการอบรม หรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จำนวน 3-4 ครั้ง ในเรื่อง การจัดทำแผนการสอน และการจัดทำแนวการสอน หน่วยงานที่จัดคือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร่วมกับสถาบันราชภัฏวิทยาเขตกาญจนบุรี และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนใหญ่นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ใน เรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูในสังกัด และนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนเป็นเพศชาย ซึ่งส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่ มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนประมาณ 11-15 ปี เข้ารับการอบรม หรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จำนวน 6-10 ครั้ง ในเรื่องการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง และการจัดทำแนวการสอน หน่วยงานที่จัด คือ กรมวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรม หรือประชุมสัมมนาไปใช้ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูผู้สอนและบริหารการใช้หลักสูตร

ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในตำแหน่งครูผู้สอนประมาณ 1-5 ปี เข้ารับการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร จำนวน 1-2 ครั้ง หน่วยงานที่จัดคือ กรมวิชาการ ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรม หรือประชุมสัมมนาไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลการเรียน

ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นเพศชายและเพศหญิงในจำนวนที่เท่ากัน มีอายุอยู่ในช่วง 36-45 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้วและมีวุฒิทางการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรและรับจ้าง

2. การสนับสนุน ส่งเสริมและการนิเทศติดตามผลของศึกษานิเทศก์อำเภอ และผู้บริหารโรงเรียน ในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร

ศึกษานิเทศก์ทุกคนได้รับนโยบาย การสนับสนุน ส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยได้รับนโยบายจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและสำนักงานการศึกษาจังหวัด การสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผล การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ศึกษานิเทศก์อำเภอทุกคนนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูผู้สอน และส่งเสริมให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการผลิตเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำให้โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และแนะนำให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น และแนะนำให้โรงเรียนนำนักเรียนไปศึกษาที่บ้านเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่ศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนใหญ่สนับสนุน ส่งเสริมให้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ คือการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา และการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน โดยส่งเสริมให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพมาใช้อย่างกว้างขวางฝีมือหรือช่างเทคนิคชาวบ้าน และนิมนต์พระสงฆ์มามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนได้รับนโยบายการสนับสนุน ส่งเสริมให้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยได้รับนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการศึกษาจังหวัด และดำเนินการตามนโยบายที่ได้รับ โดยการประชุมคณะครูภายในโรงเรียนเพื่อชี้แจงนโยบายและหาแนวทางการดำเนินงาน และสนับสนุนให้ครูได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร และสนับสนุนให้ครูไปศึกษาหาความรู้จากเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนยัง

ส่งเสริมให้ครุภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดและความสามารถของนักเรียนและสอดคล้องกับความพร้อมของโรงเรียน การสนับสนุน ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในด้านการเตรียมบุคลากร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน ส่งเสริม โดยการจัดประชุมชี้แจงให้กับครูผู้สอนและส่ง ครูผู้สอนเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในด้านการจัดเตรียมสถานที่ ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน โดยการปรับปรุงอาคารสถานที่และ บริเวณภายในโรงเรียนให้สะดวกต่อการจัดกิจกรรม ในด้านการเตรียมงบประมาณ ผู้บริหาร โรงเรียนให้การสนับสนุน โดยการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อหารายได้ และขอความสนับสนุนจากผู้ประกอบการ และชุมชน ในด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน โดยการจัดเก็บรวบรวม ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นและมีแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ในด้านการติดต่อประสานงานกับเจ้าของภูมิ ปัญญาชาวบ้าน ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน โดยการให้ครูไปเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาว บ้านด้วยวาจา และจัดทำหนังสือเชิญเป็นทางการ สำหรับในด้านการจัดหาวัสดุหลักสูตร ผู้บริหาร โรงเรียนให้การสนับสนุน โดยขอรับจากกรมวิชาการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ส่วนกิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศติดตามผล ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนใช้กิจกรรมในการนิเทศ โดยการประชุมปรึกษาหารือ และให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล สำหรับผู้มีส่วนร่วมในการ นิเทศติดตามผล คือผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนนิเทศกันเอง และเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นและจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับ คติ ความคิด ความเชื่อ และเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม ชนบ ธรรมเนียม ประเพณี โดยสนับสนุนให้ครุภัณฑ์มาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรม เสริม และการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

3. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในลักษณะต่างๆของครูผู้สอน ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม

ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพของท้องถิ่น คติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปะ และแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ตามลำดับในเรื่อง วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่องวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การกิน การนั่ง การยืน การแต่งกาย การเดินและการทำความเคารพ มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่องการเกษตร มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเรื่อง คติ ความคิด ความเชื่อ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่อง ความเชื่อแบบพหิปุทธ มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในเรื่องศิลปะ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่อง ศิลปะการร้องเพลง มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และในเรื่องแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่อง การเลี้ยงสัตว์ให้โตเร็ว มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

นอกจากนี้ ในเรื่องวิธีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้เอง และไปศึกษาจากเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านแล้วนำมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม สำหรับเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เชิญมามีส่วนร่วม ได้แก่ พระสงฆ์ และผู้อาวุโสหรือผู้แก่เฒ่า ส่วนขั้นตอนในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านครูผู้สอนส่วนใหญ่ ได้ศึกษาสภาพและความต้องการของท้องถิ่น จัดทำแผนการสอน และศึกษาหลักสูตรแม่บท จัดร่างเนื้อหาและรายละเอียดในเรื่องที่สอนและจัดทำกำหนดการสอนเป็นขั้นตอนต่อมาตามลำดับ โดยมีครูผู้สอนในกลุ่มวิชา/ระดับชั้นเดียวกันและผู้บริหารโรงเรียน มามีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา

ในการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพของท้องถิ่น คติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปะ และแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ตามลำดับ ในเรื่อง วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเรื่องวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การกิน การนั่ง การยืน การแต่งกาย การเดินและการทำความเคารพ มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในเรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเรื่องการเกษตร มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเรื่อง คติ ความคิด ความเชื่อ ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเรื่อง ความเชื่อแบบพินุพุทธ มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในเรื่องศิลปะ ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเรื่อง ศิลปะการร้องเพลง มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในเรื่องแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเรื่อง การเลี้ยงสัตว์ให้โตเร็ว มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

นอกจากนี้ ในเรื่องวิธีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้เอง สำหรับเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เชิญมามีส่วนร่วมได้แก่ พระสงฆ์ และผู้อาวุโสหรือผู้แก่เฒ่า ส่วนขั้นตอนในการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ได้ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายในหลักสูตรแม่บท จัดทำแผนการสอน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และวัดประเมินผลเป็นขั้นตอนต่อมาตามลำดับ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในกลุ่มวิชา/ระดับชั้นเดียวกัน มามีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียด

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่

ในการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่ โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจาก ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดทำเนื้อหาหรือรายวิชาชั้นใหม่ และมีการกิจมากเกินไปไม่มีเวลาเพียงพอที่จะมาดำเนินการในเรื่องนี้

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

ในการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพของท้องถิ่น ศิลปะ และแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ตามลำดับ ในเรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่อง ความเชื่อแบบพหุพุทธ มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเรื่องวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่องวัฒนธรรมต่างๆ เช่นการกิน การนั่ง การยืน การแต่งกาย การเดินและการทำความเคารพ มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในเรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่องการเกษตร มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในเรื่องศิลปะ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่อง ศิลปะการร้องเพลง มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และในเรื่องแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเรื่อง การเลี้ยงสัตว์ให้โตเร็ว มาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

นอกจากนี้ ในเรื่องวิธีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ศึกษาและนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้เอง สำหรับเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เชิญมามีส่วนร่วมได้แก่ พระสงฆ์ และผู้อาวุโสหรือผู้แก่เฒ่า ส่วนขั้นตอนในการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านครูผู้สอนส่วนใหญ่ ได้วิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชาและคาบเวลาเรียนในหลักสูตรแม่บทเป็นขั้นตอนแรก และสำรวจสื่อ เอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์ และคำอธิบายจากแหล่งต่างๆ และนำสื่อ เอกสารหรือหนังสือที่ได้ปรับปรุงและเลือกใช้ เสนอผู้บริหารโรงเรียนให้ความเห็นก่อนนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน และวิเคราะห์หลักสูตรและวิเคราะห์สื่อ เอกสารหรือหนังสือเพื่อพิจารณาก่อนนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรภายใต้หลักเกณฑ์ เป็นขั้นตอนต่อมาตามลำดับ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในกลุ่มวิชา/ระดับชั้นเดียวกันมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดทำสื่อการเรียนรู้ชั้นใหม่

ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดทำสื่อการเรียนรู้ชั้นใหม่ โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจาก ครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนรู้ชั้นใหม่ และมีภารกิจมากไปไม่มีเวลาดำเนินการในเรื่องนี้

4. การถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรของปราชญ์ชาวบ้าน

ปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ ได้รับการติดต่อหรือขอร้องให้มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนจากผู้บริหารโรงเรียนและจากครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้านทุกคนมีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และเรื่องเกี่ยวกับแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน และมีการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน โดยการถ่ายทอดความรู้ให้กับครูผู้สอน และโดยการให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูผู้สอน นอกจากนี้ปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมและการจัดสื่อการเรียนรู้ชั้นใหม่

5. ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลของศึกษานิเทศก์อำเภอ และผู้บริหารโรงเรียน และการดำเนินการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูผู้สอน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร

ในเรื่องการสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์อำเภอทุกคนมีปัญหาในเรื่องงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ และในเรื่องศึกษานิเทศก์อำเภอมีภารกิจมากจึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่ การจัดประชุม อบรม สัมมนาและประชุมปฏิบัติการในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง การสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ และการนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

ส่วนผู้บริหารโรงเรียนทุกคนมีปัญหา ในเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอ และผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่อง ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น และบุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่ การส่งเสริมให้ครูผู้สอนไปศึกษาดูงาน และเรียนรู้จากเจ้าของภูมิปัญญาและให้เวลาแก่ครูผู้สอนที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

สำหรับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องงบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่ การจัดประชุม อบรมให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องขาดเอกสารในการค้นคว้า แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่ การจัดประชุม อบรม ให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องขาดเอกสารในการค้นคว้า และงบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่ การจัดประชุม อบรม ให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่ ในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่อง ขาดเอกสารในการค้นคว้าและขาดผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนมาให้คำแนะนำ แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่การจัดประชุม อบรม ให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน และในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีปัญหาในเรื่องไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ และขาดเอกสารในการค้นคว้า แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แก่ การจัดประชุม อบรม ให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดทำสื่อ และกำหนดแผนปฏิบัติงานให้ชัดเจน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีประเด็นสำคัญที่ได้นำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

1.1 การสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของศึกษานิเทศก์อำเภอ

ผลการวิจัย พบว่าศึกษานิเทศก์อำเภอส่วนใหญ่มีการสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพของท้องถิ่น มาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม โดยการให้คำปรึกษาแนะนำให้โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่เป็นช่างฝีมือ หรือช่างเทคนิคชาวบ้านและพระสงฆ์ มามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งกับผลการวิจัยดังกล่าว เพราะการสนับสนุน ส่งเสริมให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้นั้น เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2534) ที่สนับสนุนให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน การให้แนวคิด กระบวนการและหลักการปฏิบัติของปราชญ์ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องมา เชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรและประกอบกับ สำนักงานการศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี(2537) ได้กำหนดมาตรการข้อหนึ่งไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2537 ให้โรงเรียนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถมาเป็นวิทยากร โดยเน้นวิชาขั้นที่เด็กจะได้นำไปประกอบอาชีพได้ และศิลปวัฒนธรรมไทยอันเป็นพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่น เพื่อการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมไทย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ศึกษานิเทศก์อำเภอให้ความสำคัญและสนับสนุน ส่งเสริมให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีและการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้เป็นส่วนใหญ่

ในด้านปัญหาพบว่า งบประมาณในการสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของศึกษานิเทศก์อำเภอไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประเมินผลระบบการนิเทศการศึกษาไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี(2536) กล่าวว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการนิเทศการศึกษาบางสังกัดยังมีงบประมาณไม่เพียงพอ สำหรับดำเนินการนิเทศให้ทั่วถึง โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้การดำเนินการสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพนั้น ศึกษานิเทศก์อำเภอควรจัดทำแผนงาน/โครงการ โดยเฉพาะเพื่อของงบประมาณมาใช้ในการดำเนินการดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอมีภารกิจมากจึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะมาดำเนินการสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอในปัจจุบันนี้มีภารกิจ หน้าที่มากมาย โดยเฉพาะงานตามนโยบายเร่งด่วนซึ่งผู้บริหารและหน่วยงานระดับสูงขึ้นไปสั่งการลงมาให้ปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประเมินผลระบบการนิเทศการศึกษาไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี(2536) กล่าวไว้ดีกว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่เกินกำลังที่มีอยู่ โดยเฉพาะงานเร่งด่วนตามนโยบายของผู้บริหารซึ่งไม่มีอยู่ในแผน มีผลให้ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถดำเนินงานนิเทศการศึกษาตามแผนและกระบวนการนิเทศได้อย่างครบถ้วน ดังนั้นเพื่อให้ศึกษานิเทศก์อำเภอดำเนินการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการนิเทศการศึกษาในส่วนภูมิภาครับผิดชอบในการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาในเขตความรับผิดชอบ โดยประสานงานกับสถานศึกษาในสังกัด ด้วยการจัดให้มีระบบสารสนเทศระดับกรม เขตการศึกษา จังหวัดและอำเภอให้เป็นปัจจุบัน เพื่อให้ศึกษานิเทศก์ใช้เป็นข้อมูลสำหรับการเตรียมการในการจัดทำแผนปฏิบัติการสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

1.2 การสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทุกคน สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดและความสามารถของนักเรียนและสอดคล้องกับความพร้อมของโรงเรียน ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการวิจัยว่า การจัด

การศึกษาให้ตรงกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในในหลายๆ ด้านเช่น ความสนใจ ความถนัดและความสามารถของผู้ที่จะศึกษาเล่าเรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ระบุไว้ว่าให้หลักสูตรส่งเสริมผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ให้สามารถจัดการศึกษาสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น และส่งเสริมความถนัด ความสามารถของนักเรียนแต่ละบุคคลถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่ (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533)

ในด้านการเตรียมบุคลากรผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนใช้วิธีจัดประชุมชี้แจงให้กับครูผู้สอน และส่งครูผู้สอนเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งถูกต้องเป็นไปตามหลักการที่ควรจะให้มีการสัมมนาครู อาจารย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กองวิชาการ, 2537) ในด้านปัญหาพบว่าผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นถึงแม้ผู้บริหารโรงเรียนจะสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาครูด้วยการส่งเสริมให้ครูผู้สอนไปศึกษาดูงาน ผู้วิจัยเห็นว่าในการสนับสนุน ส่งเสริมยังมีอีกหลายวิธีที่ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมควบคู่กันไป เช่น จัดให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม จัดประชุมปฏิบัติการ จัดบริการด้าน เอกสารที่เกี่ยวข้อง วับริกรให้ครูผู้สอนได้ศึกษาเพิ่มเติมหรือเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่ครูผู้สอน ซึ่งหลักสูตรฉบับปรับปรุงให้ความสำคัญมาก โดยให้โรงเรียนประสานงานกับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนช่วยเหลือครูในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรได้มีการวางแผนเตรียมการล่วงหน้า และในการดำเนินงานควรใช้หลายๆ วิธีควบคู่กันไป

ในด้านการเตรียมงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนโดยการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อหารายได้ และขอความสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน และพบปัญหาในด้านงบประมาณไม่เพียงพอ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความพยายามที่จะหารายได้มาจากแหล่งต่างๆ ก็ยังไม่เพียงพอต่อการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยการจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงินของโรงเรียนให้ประหยัด รัดกุมและมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ถ้ายังไม่เพียงพออีกและมีความจำเป็นมาก ผู้บริหารโรงเรียนควรแก้ไขหรือปรับปรุงด้วยการจัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อของงบประมาณเพิ่มเติมจากหน่วยงานเจ้าสังกัด และขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน

ในการเตรียมสถานที่ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน โดยการปรับปรุง อาคารสถานที่และบริเวณภายใน โรงเรียน ให้สะดวกต่อการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยเห็นด้วยเพราะถูกต้อง ตามหลักการของการจัดสถานที่และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการจัดบรรยากาศภายใน โรงเรียนให้เอื้อต่อ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน และอำนวยความสะดวกในการศึกษาหาความรู้ของ นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวดำเนินการในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงให้ประสบ ความสำเร็จข้อหนึ่งของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวว่า เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร จึงกำหนดให้จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติ กิจกรรมของผู้เรียน

ในด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐานผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน โดย การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วย เนื่องจากข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่นเป็น สิ่งจำเป็นที่โรงเรียนต้องมีและจัดเก็บไว้เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะ เป็น การจัดทำหลักสูตรใหม่หรือปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ข้อมูลพื้น ฐานจึงมีความจำเป็นมากและแหล่งข้อมูลที่สำคัญแบ่งได้ 2 ประเภทคือ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและ ปัญหาของท้องถิ่นและข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลอาจ ทำได้ 2 วิธีคือ การศึกษาโดยตรง เช่น สอบถามโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง สังเกตกิจกรรมหรือเหตุการณ์ และระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้อง และการศึกษาโดยอ้อม เช่น ศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร รับฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ และวิเคราะห์ตัวชี้หน้าที่สำคัญ (สังค อุทรานนท์, 2528)

ในด้านการจัดทำวัสดุหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน โดย ขอรับจากกรมวิชาการ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งให้บริกาวัสดุ หลักสูตรและสื่อการเรียนต่างๆแก่ครูผู้สอน เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องดำเนินการและผู้วิจัยเห็น ว่าผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องแล้ว ดังที่ บุญมี เณรยอด (2531) ได้ กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เรื่องการอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินงานจัดทำวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆโรงเรียนต้องจัดให้แก่ครู ไม่ใช่ให้ครูแสวงหาหรือจัดทำขึ้นเอง เพราะครูมีภารกิจ มากพออยู่แล้ว

กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศติดตามผล ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนใช้กิจกรรมในการนิเทศโดยการประชุมปรึกษาหารือ และให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส(2536)ที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการจัดประชุมสัมมนา การสังเกตการสอนและการให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล และสอดคล้องกับความหมายของการนิเทศการศึกษาที่ Carter V. Good (1959) กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้รู้จักวิธีการปรับปรุงการสอนให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ ผู้วิจัยเห็นด้วยเพราะ การนิเทศภายในโรงเรียนมีกิจกรรมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งซึ่งนิเทศควรใช้ในการนิเทศ กิจกรรมนั้นคือการประชุมปรึกษาหารือและให้คำปรึกษาแนะนำเป็นรายบุคคล เพราะกิจกรรมการนิเทศลักษณะนี้ทำให้ผู้นิเทศสามารถนิเทศได้ตรงกับปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศคือผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนนิเทศกันเอง จากประสบการณ์ในการนิเทศของผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ที่จะนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่น่าจะเหมาะสมก็ควรจะเป็นผู้ที่อยู่ในโรงเรียนนั้นๆ และควรจะเป็นผู้ที่ผู้รับการนิเทศให้การยอมรับในตัวผู้นิเทศ เนื่องจากการนิเทศที่จะประสบผลสำเร็จควรอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับซึ่งกันและกันและการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนั้นผู้นิเทศการศึกษาจึงควรเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนนิเทศกันเอง

ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำมาคือเรื่อง คติ ความคิด ความเชื่อ และเรื่องวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะของการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุกา ทวีชัยไธ (2537) พบว่าการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมที่นำมาใช้มากที่สุดคือ ด้านวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำภูมิปัญญาดังกล่าวมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบๆบ้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536) และภูมิปัญญาในเรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี นั้นเป็น

เรื่องของการดำเนินวิถีชีวิตที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ในชุมชนและท้องถิ่นนั้น

2. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในลักษณะของการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา และการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนของครูผู้สอน

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในลักษณะของการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา และการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติได้ง่ายและสะดวก ประกอบกับขั้นตอนในการจัดทำไม่สลับซับซ้อน ดังจะเห็นได้จากการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปก็มักจะพบว่าการพัฒนาหลักสูตรใน 3 ลักษณะดังกล่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมพิศ วงษ์แหยม (2535) อังกุล สมคะเนย์ (2535) และวิจิตร ไชยศิลป์ (2537) พบว่าการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 3 ลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการปฏิบัติได้สะดวก และทันที

ระดับชั้นประถมศึกษาที่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 3 ลักษณะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยเห็นว่า การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นทั้ง 3 ลักษณะ ดังกล่าวนั้น ครูผู้สอนควรมีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมาใช้ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (พ.ศ. 2533) ที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้ เช่นในโครงสร้างหลักสูตรภาษาไทย ในส่วนที่เป็นเนื้อหาและกิจกรรมระบุเรื่อง มารยาทในการพูด มารยาทในการฟัง โดยให้จัดกิจกรรมการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉะนั้นถ้าครูผู้สอนนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องวัฒนธรรม และขนบ

ธรรมนิยมประเพณี ในเรื่อง การกิน การนั่ง การยืน และการทำความเคารพ ก็สามารถถ่ายทอดให้กับนักเรียนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรได้ทุกระดับชั้นด้วย แต่ที่ผลการวิจัยปรากฏว่าใช้มากในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้นอาจจะเป็นเพราะว่านักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 นี้ ไม่สามารถเข้าใจและรับรู้การถ่ายทอดของเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านก็เป็นไปได้ เพราะเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านบางส่วนไม่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้ดีเท่ากับครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อังกูลสมคะเนย์(2535) พบว่าเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน บางคนขาดความรู้ ทักษะในการถ่ายทอดความรู้และยังสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ยุพา ททรัพย์อุไรรัตน์(2537) พบว่าเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน ไม่มีทักษะในการถ่ายทอด ความรู้ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 ควรจะได้ศึกษาหาความรู้จากเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อจะได้นำไปใช้ในจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือถ่ายทอดให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ต่อไป

ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาในเรื่อง วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้มากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นเพราะสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้กำหนดให้ปี 2535-2540 เป็นปีแห่งการรณรงค์ศิลปและวัฒนธรรมไทย และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี(2537) ได้กำหนดมาตรการ ข้อหนึ่งไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2537 ให้โรงเรียนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความรู้ความสามารถ มาเป็นวิทยากรสอนโดยเน้น ศิลปวัฒนธรรมไทยพื้นบ้าน เพื่อการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมไทย และโดยลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ก็มีคุณลักษณะที่เหมาะสมที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างสะดวก และเห็นผลที่ปรากฏชัดเจน รวดเร็ว กว่า การนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องอื่นมาใช้

สำหรับวิธีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาและนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้เอง ทั้งนี้เพราะว่าในการศึกษาหาความรู้ของครูผู้สอนในเรื่อง วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี นั้นตนเองจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติและได้รับการถ่ายทอดมาก่อนแล้วประกอบกับเจ้าของภูมิปัญญาในเรื่องนี้ก็ทาง่าย ครูผู้สอนส่วนใหญ่จึงเลือกภูมิปัญญาในเรื่อง วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว สำหรับเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เชิญมามีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้มีมนต์พระสงฆ์ และเชิญ

ผู้อาวุโสหรือผู้แก่เฒ่า มามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการวิจัยเพราะ พระสงฆ์และผู้อาวุโสหรือผู้แก่เฒ่า เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในเรื่องวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นอย่างดียิ่งและเป็นเจ้าของภูมิปัญญาที่อยู่ใกล้ชิดและผูกพันกับโรงเรียนมาเป็นเวลานาน นอกจากนั้นผู้วิจัยเห็นว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำทางวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ คนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ อมรา พงศาพิชญ์ (2533) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมในลักษณะ ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมทางศาสนาอาจเป็นสิ่งเดียวกันกับขนบธรรมเนียมและประเพณี ซึ่งสมาชิกของสังคมยึดถือสืบเนื่องกันมา หมายความว่าในสังคมนี้ ศาสนามีบทบาทมาก และคนในสังคมเดียวกันมีความเชื่อในศาสนาเดียวกัน และผู้ประกอบพิธีกรรมหมายถึง พระสงฆ์

ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ระบุว่า เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในกลุ่มวิชา/ระดับชั้นเดียวกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าในการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญ ที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้การดำเนินการสำเร็จลุล่วง ไปด้วยดี และครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในด้านเนื้อหาต่างๆ ครูผู้สอนในกลุ่มวิชา/ระดับชั้นเดียวกันย่อมมีความรู้และเข้าใจพื้นฐานและให้ความร่วมมือได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วิจิตร ไชยศิลป์ (2537) พบว่าผู้มีส่วนร่วมในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม และการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ส่วนใหญ่คือครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะว่าครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกัน มีความรู้และทักษะในระดับเดียวกัน จึงทำให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่และการจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะของการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่และการจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่า อาจมีสาเหตุมาจากครูผู้สอน ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่และการจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่และครูผู้สอนมีภารกิจมากเกินไป ไม่มีเวลามาดำเนินการในเรื่องจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่และการจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นน้อยเกินไป คือ 1-2 ครั้งเท่านั้นและมีประสบการณ์ในการสอนเพียง 1-5 ปี จึงทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่และจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่ได้ เพียงแต่ใช้สื่อการเรียนที่ได้รับแจกจากหน่วยงานต่างๆและที่โรงเรียนจัดซื้อเอง ประกอบกับการพัฒนาหลักสูตรใน 2 ลักษณะนี้ขึ้นตอนที่สลับซับซ้อนหลายขั้นตอน ครูผู้สอนจึงไม่ดำเนินการจัดทำขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อังกุล สมคะเนย์ (2535) พบว่า ปัญหาในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรของครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและภูมิปัญญาชาวบ้าน นอกจากนี้ อุตสาห์ พาสกุล (2532) กล่าวว่า ครูส่วนใหญ่มีบทบาทน้อยมากในการมีส่วนร่วมในการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพราะครูผู้สอนมีภารกิจอย่างอื่นมากเกินไปจนไม่มีเวลาที่พอจะเอาใจใส่ในการดำเนินการ จากเหตุผลที่กล่าวมา ครูผู้สอนส่วนใหญ่จึงไม่นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาในการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาชั้นใหม่และจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่ ในแนวทางแก้ไขผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงควรจะได้จัดให้มีการประชุมปฏิบัติในเรื่องการจัดทำสื่อการเรียนชั้นใหม่ และจัดให้มีคู่มือประกอบการปฏิบัติงานสำหรับท้องถิ่นหรือครูผู้สอนไว้ใช้ในการดำเนินการ ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้มากขึ้น โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูทุกคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ รู้ขั้นตอน วิธีการ จัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยการจัดประชุมชี้แจง จัดอบรมครู จัดประชุมปฏิบัติการ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้และข้อเสนอแนะในการจัดทำ จัดให้มีการนิเทศครู จัดหาวัสดุหลักสูตร และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าแก่ครูให้เพียงพอ

4. การถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของปราชญ์ชาวบ้าน

การถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า ปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่ ถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน และโดยการถ่ายทอดความรู้และให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูผู้สอน ผู้วิจัยเห็นว่า การถ่ายทอดความรู้หลักการ และกระบวนการหรือการปฏิบัติของปราชญ์ ย่อมทำได้ในหลายลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนะ บัวสนธ์ (2533) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจแบ่งได้เป็น 2 วิธีการใหญ่ๆ คือ ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน นั่นคือครู เป็น

ตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว และปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน แทนครู คือปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน ที่นำมาใช้ในโรงเรียนอาจจะมีวิธีการ อื่นๆ นอกเหนือจากที่โรงเรียนได้ดำเนินการไปแล้ว เช่น การถ่ายทอดความรู้โดยตรงกับนักเรียน และหรือการให้เอกสารและตำราแก่ครูผู้สอน ไปศึกษาเป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในการถ่ายทอดความรู้โดยตรงกับนักเรียนของปราชญ์ชาวบ้านหรือครูผู้สอน ควรคำนึงถึงวุฒิภาวะและจิตวิทยาการเรียนรู้ของนักเรียน ดังที่สามารุ จันทรสุรีย์ (2534) กล่าวถึง วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก ว่าเด็กไทยทั่วไปไม่มีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งใกล้ตัว ดังนั้นกิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนานและดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่นนิทาน การลองทำ(ตามตัวอย่าง) และการเล่นปริศนาคำทาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางแก่หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1. ควรกำหนดนโยบายในเรื่องการส่งเสริม สนับสนุนการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้ชัดเจน และจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานในสังกัดอย่างเพียงพอ
2. ควรสนับสนุนให้มีการนิเทศติดตามผลและควบคุมกำกับการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง
3. ควรสนับสนุน ให้มีการศึกษาค้นคว้า รวบรวมและหาแนวทางการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ที่เหมาะสมและดีที่สุด
4. ควรจัดทำเอกสาร คู่มือการดำเนินการการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. ควรจัดการประชุมปฏิบัติให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอน ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นและ สัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

1. ควรกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
2. ควรสนับสนุนงบประมาณในการสนับสนุน ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้เพียงพอ
3. ควรสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องเกี่ยวกับ ศิลปะ การประกอบอาชีพในท้องถิ่น และแนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น
4. ควรสนับสนุนให้มีการศึกษารวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน
5. ควรให้มีการนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง

โรงเรียน

1. ควรจัดทำแผนงาน/โครงการการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นขึ้น โดยเฉพาะ
2. ควรรวบรวมแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน ในท้องถิ่นที่ใกล้เคียงกับโรงเรียน
3. ควรจัดทำและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้นใช้เอง
4. ควรให้มีการนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง
5. ควรสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรไปรับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและภูมิปัญญาชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับวิธีการนำภูมิปัญญามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดอื่นๆ
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี